quarta [1] pars computatione facta puræ [2] substantiæ ejus usque ad minimam quantitatem mulieri detur. Eodem modo servando & in mulieribus [3], quæ indotatæ constitutæ, [si] sine culpa mariti, constitutionibus cognita eos repudiaverint, vel ipsæ culpam innocenti marito præbuerint: ut ex [4] utraque parte æqua lance, & æquitas & pœna servetur. Hoc lucro quartæ partis, filiis quidem non extantibus, ipsi viro & mulieri competente, & ab his quomodo voluerint, disponendo: Filiis autem, & deinceps personis ex eodem matrimonio intervenientibus, ei servando ad [5] similitudinem dotis, & propter nuptias donationis per omnia quæ super his statuta sunt. §. 2. Inter culpas autem [viri, &] uxoris constitutionibus enumeratas & has adjicimus, *si forte uxor sita ope, vel industria abortum* [6] *fecerit, vel ita luxuriosa* [7] *est, ut commune lavacrum* [8] *[cum] viris libidinis causa habere audeat: vel*, dum [9] *est in matrimonio, alium maritum sibi fieri conata fuerit:* & in his enim casibus locum habere constitutiones fancimus, quæ de culpa tam mariti quam uxoris loquuntur: ut quemadmodum dos, vel donatio propter nuptias perit, ita & mulieres indotatæ in quartam partem, quam & viris & mulieribus ex hac lege destinavimus, amittionis periculum sustineant: Judicio *de moribus* [10] (quod antea quidem in antiquis legibus positum erat, non autem frequentabatur) penitus abolito. Omnibus etenim causis requisitis, & perlectis, quas antiquitas introducebat, nihil validum præter eas quas anteriores constitutiones, & præsens dispositio introduxit, invenimus. Dat. 12. Kal. DN. JUSTIN. A. II. CONS. 528.

Ne liberi matrimonium disturbant in fraudem parentum.

12. Imp. JUSTINIANUS.

VUlt [11] constitutio [12] neque sub potestate constitutos, neque sui juris filios, neque masculos, neque fœminas posse distrahere matrimonia in suorum læsionem a patrum aut matrum, qui dotes, aut antenuptiales donationes obtulerunt, vel susceperunt. Sed sicut in contractu nuptiarum expectamus patrum [13] consensum, ita neque transigere [14] matrimonia sinimus in parentum læsionem citra illorum voluntatem. Sed & si mittatur repudium, competere contra eos exactionem pœnarum non sinimus, sive ipsi dederint hoc, vel susceperint, sive etiam cum aliis susceperint, parentem quidem contra voluntatem filii non posse transigere matrimonium, filiis autem permittere, & in minori ætate constitutis, & neque quid utile sit scientibus citra patrum voluntatem solvere matrimonium, & ex hoc parentes lædere. Hoc autem bene quidem inchoans philosophissimus [15] fancivit Marcus: Diocletianus autem hunc secutus est: nos autem similiter approbavimus.

TIT. XVIII.

SOLUTO [16] MATRIMONIO QUEMADMODUM [17] DOS PETATUR [18].

De ancilla & partu ejus.

1. Impp. SEVERUS & ANTONINUS AA. Gemillæ.

DUbium non est, post æstimationem dotis, pactione vel stipulatione interposita, *Ut* [19] *si ipsæ res dissoluto matrimonio extarent, uxori redderentur*: & ancillas cum partu ex stipulatu judicio restitui oportere. PP. 3. Idus Aprilis, LATERANO & RUFINO CONSS. 198.

De patre mulieris, & de fisco.

2. Iidem AA. Aquiliæ.

SEcundum rationem juris existimas restitui debere dotem a fisco, qui bona damnati [20] patris tui fiscepit [21]. Licet enim viro quondam tuo pater tuus heres extiterit, attamen juri tuo hoc derogare non potest: cum & ipse pater sine [22] voluntate tua, nec exigere, nec accipere dotem poterat. Dat. Prid. Non. April. APRO & MAXIMO CONSS. 208.

De matrimonio opinato.

3. Imp. ANTONINUS A. Hostiliæ.

SI ignorans [23] statum Erotis, ut liberum duxisti [24], & dotem dedisti, isque postea servus est judicatus; dotem ex peculio recipies: & si quid præterea cum tibi debuisse apparuerit. Filii autem tui, ut ex libera nati, incerto [25] tamen patre, spurii [26] ingenui intelliguntur. PP. 3. Kal. Septemb. LÆTO & CEREALE CONSS. 216.

De dote profectitia, & morte mulieris.

4. Imp. ALEXAND. A. Apollonio.

DOs [27] a patre profecta [28], si in matrimonio decesserit [29] mulier filiafamilias [30], ad [31] patrem redire debet. PP. 18. Kal. Septemb. FUSCO & DEXTRO CONSS. 226.

De captivitate uxoris, & morte ejus.

5. Impp. VALERIAN. & GALLIEN. AA. & VALER. C. Tauro.

SI quidem vivit apud hostes uxor tua: nondum frater ejus quasi heres dotem repetere potest. Si vero diem functa [32] est, & hereditatem ejus possit vindicare: dotis quoque repetitio ei jure competit, cum [33] in stipulatum deducta sit. PP. 2. Non. Maji, ÆMILIANO & BASSO CONSS. 260.

Tam marito quam uxori in rei dotalis æstimatione decepto succurritur. Salic.

6. Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. Alexandræ & Neroni.

SI circumscripta matre vestra, viliore [34] pretio dotales res æstimatæ sunt: quid super hujusmodi contractuum vitio statutum sit, vulgo patet [35]. Proinde si dolosis artibus mariti circumventam matrem vestram, inque ea [æstimatione circumscriptam,] apud Præsidem provinciæ evidentibus probationibus ostenderitis: quando vobis possidentibus ad obtinenda prædia etiam doli mali exceptionis potestas opituletur: sciet quatenus religionem judicationis suæ temperare debeat. † Sin autem etiam maritus [36] in æstimatione gravatum se alleget; veritate examinata, non amplius quam pretium justum restituere compelletur. Hæc tum locum habent, cum res [37] in natura sunt: si tamen extinctæ sint, pretium, quod dotali instrumento inditum est, considerabitur. PP. 7. Kal. Nov. ipsis AA. CONSS. 287.

An pater possit pecuniam vel dotem adimere.

7. Iidem AA. & CC. Erotio.

FIliæ pecuniam [38] adimere, quam habes in potestate, minime prohiberis. Nam si pro ea dotem dedisti: hanc constante matrimonio, ne [39] consentiente quidem ipsa: matrimonio autem dissoluto [eadem] invita repetere non [40] potes. S. 5. Id. Febr. *Sirmii*, CC. CONSS. 294.

In quantum maritus, vel ejus heredes conveniantur.

8. Iidem AA. & CC. Salustiæ.

NEc maritus, licet post divortium, in quantum [41] facere possit, condemnandus est; postea [42] idoneus factus, qui non reddiderit integrum, residui probabiliter solutionem recusat. At cum ejus heredes [43] in solidum conveniendos non ambigatur, ne cum his solvendo factis experiri non possis, superstitiosam geris sollicitudinem. Datum 13. Kal. April. *Sirmii*, CC. CONSS. 294.

De successoribus mariti.

9. Iidem AA. & CC. Martiæ.

1 Vide *vers. Si vero. supr. h. t.* 2 Id est, soluto ære alieno. ut *Nov.* 22. *cap.* 18. *vers. Si vero.* alias, pura subsistantia est soluta tributis. *l.* 20. §. 4. *inf. de agricolis & censitis. lib.* 11. *tit.* 47. 3 Mulier indotata discordiæ causam præstans marito præstat quadrantem bonorum suorum liberis communibus servandum. 4 Penarum æquitas. 5 *L.* 8. & 7. *supr. h. t. l.* 6. *in fin. supr. de secund. nupt.* 6 De uxore abortum procurante, vide *Nov. Leon.* 31. *Nov. Justin.* 22. *cap.* 16. 7 Mulier olim etiam potest repudiari, si temetum, id est, merum bibiffet. vide quæ scripsi ad *Nov.* 22. *c.* 16. & *tit.* 12. *tab. lib.* 2. *tit. de manet.* §. *vet.* 8 De uxore cum viris libidinis causa lavante, vide *Nov.* 22. *cap.* 16. 9 De muliere quæ vivo marito alios de matrimonio contrahere vult. *Nov. Leon.* 30. 10 *Leg.* Ulpian. 6. §. 9. 12. 13. Actio pellat, *vide d. cap.* 16. adde *Nov. Leon.* 30. 10 *Leg.* Ulpian. 6. §. 9. 12. 13. Actio de moribus pœnalis. *l. un.* §. 5. *vers. Quid enim opus est inducere ob mores retent. supr. de rei uxoriæ act. l.* 5. *ff. de pactis dot. l.* 13. §. 1. *l.* 39. *ff. solut. matrim. l. de marith. 4. C. Theod. uxorie. nupt. l.* 3. *C. Theod. Viduas civiliter agere criminaliter prohi.* Non dubatur heredi de incest. *nupt. l.* 3. *C. Theod. Viduas civiliter agere criminaliter prohi.* Non dubatur heredi & in heredem. *d. l.* 4. *d. l.* 15. §. 1. Mores alii erant graviores, alii leviores. Ulpian. *d. fpc.* 6. 12. *l.* 2. *C. Theod. de repud.* 11 Ex veteri interprete alia etiam circumfertur interpretatio. 12 Hujus constitutionis meminit Justinianus *Nov.* 22. *c.* 18. *vers. Ut non.* Extat autem lib. 28. Βασιλικῶν. 13 *Princ. Inst. de nuptiis.* 14 Filii *Ut non.* Extat autem lib. 28. Βασιλικῶν. 13 *Princ. Inst. de nuptiis.* 14 Filii non possunt fine consensu patris matrimonia dirimere. *dict. Novell.* 22. *cap.* 19. 15 Φιλοσοφώτατος, quem & religiosissimum possis interpretari. *l.* 5. *supr. h. t.*

16 Dixi ad *L.* 24. *D.* 3. 17 Dos soluto matrimonio quo tempore restituenda, & quæ retinentionem dotis veniant, vide apud Costanum *tractat. de dote cap.* 6. 18 Dotis petitio certis casibus impeditur: ex pacto. *l. fi pater.* 12. *ff. de pactis dotal. l. unic. §. Illi procul dubio.* 6. *supr. de rei uxoria act. Novell. de Sanctiss. Episcop.* 123. *c.* 39. si in ritus dotem non accepit. *l. maritus.* 52. *ff. solut. matrim.* si matrimonium distractum culpa mulieris ipsius. *l. Lucius.* 38. *ff. h. t. l. fi dotem.* 24. *supr. de jure dotium. l. consensu.* 8. *supr. de repud. & judicio de mor.* quoties sine causa mulier divertit. *d. l. consensu.* 8. Si dos evicta sine culpa & dolo mariti. *l. Mævia.* 49. *in fin. ff. h. t.* propter adulterium uxoris. *d. l. consensu.* 8. *l. pen. in fin.* ℣. ad leg. *Jul. de adult. cap. plerumque. extr. de donat. inter vir. l. milites.* 11. *l. socer.* 3. *ff. ad leg. Jul. de adult.* Quid? dos hoc ultimo casu ante retineri ab heredibus mariti? non posse cenfet Bartolus, Baldus, Raphaël, Imola, Carpfensis in *l. res.* 15. §. 1. *ff. h. t.* Campegius *de dote part.* 3. *q.* 216. vide Costanum, *d. c.* 6. *num.* 27. Quid si mortuo mario fisprum admiserit mulier? Cosset quod *d. loc.* putat dotem retineri, at non condici posse: ducta argumentatione a donatione antenuptiali. *l. cum multo.* 20. *supr. de donat. ante nupt. l. ult. supr. de dotis promiss.* Quid? mulier num dotem amittit ob olcalum alteri concessum? Baldus ita censet, quod eidem Costanus dissentit *d. c.* 6. *in fin.* 19 Tituia dedit marito ancillas æstimatas, ea lege, ut si soluto matrimonio extent, reddantur. Extant ancillæ, extant & earum partus, debentne etiam Titiæ partus? debentur. 20 *L.* 31. *ff. h. t.* 21 Succellor omnis munere etiam fiscus, ad dotis restitutionem tenetur. 22 *L.* 7. *inf.* ℣. 34. *ff. h. t. l. tunc.* §. 13. *supr. de rei uxor. act.* ℣. 14. *ff. ad leg. Falcid.* ℣. 34. §. 6. *ff. de solut.* dixi ad Ulpian. 6. §. 4. 23 *L.* 22. *in fin. ff. h. t.* 24 Nota ex hac lege quod uxor duci virum. 25 Spurii sunt quibus pater est incertus. 6. 12. *Inst. de nupt.* Incerta est patris conditio, in hoc themate igitur liberi spurii. Est tamen in voce *Incertum*, manifesta ἀμφιβολία. 26 Nati ex libera, & ex eo qui liber esse existimabatur, spurii ingenui. Vide *l.* 6. *inf. de suis & legit.* 27 Vide ad hanc legem Costanum *tract. de dote*, *c.* 6. *n.* 3. Gomb. Adde Anton. Tessaur. *decis.* 190. Ant. 28 An & adventitia? dicam in *l.* 5. *inf.* 29 Nullis relictis liberis. hanc additionem recepit usus, ut nos dicam. 30 Idem in matrefamilias (id est, filia emancipata) obtinet, ut Theodorus adnovit. Facit *l.* 5. §. 11. *ff. de jure dot. l.* 5. *ff. de divort. & repud. l.* 10. *l.* 59. *ff. solut. matrim.* Quidam etiam hic exigunt vocem *familiæ*. 31 Soluto morte filiæ matrimonio, profectitia dos ad patrem, qui eam dedit, redire debet. *l. ult.* 3. *comm. utriusque judic. l.* 6. *ff. de jure dot.* Quid si filia relictis liberis mortua? Bulgarus ad patrem, qui dotem dedit, dotem eo casu reverti putat. Martinus negat: cujus opinio prævaluit, favet liberorum, ejusdem interest ait: de ea quæstione dixi ad Ulpian. 6. §. 4. His adde Fulcatul. 7. *Cuptidin.* 2. 3. 4. Quid si divortio solutum est matrimonium? dixi ad Ulpian. *d. loc.* 32 Sed quomodo probabitur defuncta? Bartolus ita distinguit. Fundata, inquit, intentionem fuam ex vita aliquius, debet probare ipsum vivere: non probare sufficit, ipsum vivum fuisse. Fundans autem intentionem fuam in aliquius morte, mortem probare cogitur. *l.* 2. §. 4. *ff. de test. & quemadm.* Posfunt eo casu produci testes, qui dicant se vidisse eum, de quo agitur, mortuum vel sepelisse. Potest etiam mors probari, si tempus annorum centum elapsum fuerit, ex quo non vifus fuerit. *l.* 23. *ppr. de sacros. eccles.* Potest & per famam civitatis vel loci in quo dicitur quis esse mortuus mors ejus probari. *l.* 30. §. 3. *ff. de adquir. vel omitt. hered.* Plura vide apud Menchium 6. *præsumpt.* 29. *ubi plenissime explicat, quamdiu homo vivere præsumatur.* 33 Aliud ergo si in stipulatum non fit deducta & ita dos adventitia, mortua in matrimonio mulierc, semper penes maritum remanet. *l.* 1. *supr. ff. adversus. dot.* Ulpian. 6. §. 4. *l.* 22. *ff. de religiosis & sumpt. fun. l.* 23. *ff. de evict. l.* 20. *ff. de cond. insti. l.* 5. *ff. de damnat.* Cornutus in Perfium: *Dos*, inquit, *a vive Romano data, non potest dotis nomine; si præpudium non intervenit, post mortem uxoris ad maritum pertinet, tolose ipse jure. l.* 15. *ff. de fundo dotali.* nisi dos specialiter sit receptitia. Ulpian. *d. loc.* vide Cujac. 9. *observ.* 34 Deceptis in æstimatione dotis mulieribus succurritur. *l.* 12. *ff. de jure dot. l. Ezlog.* 1. *cap.* 3. 35 Datur enim beneficium legis 2. *supr. de rejudic. simil.* Nam qui rem dat æstimatam, vendit: & æstimatio, venditio est. *l.* 1. *ff. de æstimatoria. l. unic.* §. 9. *in fin. supr. de rei uxor. act.* 36 Beneficium legis 2. *supr. de rejudic. vendit.* datur emptori: *ut hic, & l.* 46. *in fin. ff. de solut. & liberat.* Emptori, inquam, seu mario cui dos pluris æstimata data est. Nam qui rem æstimatam accipit, emptoris loco habendus est. *l.* 22. *ff. de action. rer. amot.* Est enim æstimatio venditioni similis. *l.* 7. §. 1. *ff. de publicanis.* Imo emptio est. *l.* 10. §. 4. *ff. de jure dot. l.* 1. *C. de rescind. vendit. l.* 1. §. 13. *ff. si quid in fraud. patr.* Sed tamen Cujac. 17. *obs.* 1. negat, simpliciter rem esse quod dicitur, Emptori dari beneficium legis 2. Concedit hoc nostro themati, restitutionem in aliis, negat, attamen eo nomine differentiam hanc inter venditionem simplicem, & venditionem dotis causa; datur enim hoc themate restitutio venditrici mulieri & emptori martio non tantum ultra dimidium, sed etiam modice deceptis. vide omnino *d. l.* 46. §. 1. 37 Res in natura esse dicitur, quæ extat: aliter in re non natura. *l.* 17. §. 2. *ff. de action. rer. amot.* adde *l.* 26. *ff. de pactis homin.* Galli genus hominum loquendi obtervant, *La chose est encore en nature.* 38 Peculium ait Ulpian. 6. §. 2. *ff. de donat.* & ita legit Thalelæus: nisi pecunia singulariter his adjiciatur pro peculio. vide Cujac. 17. *obs.* 6. 39 Dotem profectitiam constante matrimonio repetere non potest etiam consentiente filia: dissoluto vero, ea invita. *d. l. ult.* §. 3. *ff. de solut. & liberat.* 40 *L.* 12. *ff. h. t.* 41 Dotis relictæ nomine convenitur maritus locupletior factus: atque ita novæ facultates maritum non commutat: fidemque magis alieno homini, id est, fidejussori habeat, quam amicitiæ fidei quæ communi. *l.* 2. *ff.* E-dem ratio adfertur in *l.* 8. *supr. de pactis conventis.* adde Molinæum *de usuris n.* 314. ubi scribit fidejussorem dotium propter frequentiam matrimoniorum non admitti: quod his adsidlis, brevi posit contingere civitatis unius vel provinciæ civcs, aut incolas omnes, mutuis fidejussionibus institutos esse: qua ex re lites in immensum dubio procul orirentur.

24 Dixi ad *L.* 24. *D.* 2. adde *l. ult. in fin.* T. *de furt.* adde *l.* 52. *ff. de furtis.* 25 Hoc adito nascitur ex delicto. *l.* 21. §. 5. *ff. h. t. l.* 52. *ff. de re judic.* ex divortio, id est, a divortio. *l.* 17. *ff. h. t.* 26 Compensationes aquitate nituntur. *l.* 7. *ff. h. t. l.* 24. §. 6. *ff. solute matrim.* 27 Mutuæ petitionis objectio compensatio est, & proinde quarum rerum inter fe compensatio non est, nec retentio nec mutua petitio est. 28 De mutuis petitionibus apud eundem judicem, vide *l.* 11. §. 1. *ff. de furtis. l.* 34. *ff. de precar. l.* 38. *ff. mandati. l.* 15. *ff. de excepti. rei jud. l.* 1. *in fin. ff. de exercitor. vel institorib. Nov.* 96. 29 Rerum amotarum adhio post divortium datur. *l.* 4. *in fin. ff. h. t.* 30 Adito rerum amotarum datur etiam in maritum. dixi ad Ulp. 7. §. 2. 31 Promittitur. Cujac. ita legit 17. *obs.* 6. 32 *L.* 23. *ff. h. t.* 33 Idque in simplum. *l. ult. in fin. ff. de serv. corrupt.* 34 Vide *l. ult. in fin. ff. de furtis.* 35 Facit *l.* 27. §. 30. *ff. ad leg. Aquil.* 36 In heredem condictio furtiva penalis non datur, fed in id tantum quod ad eum pervenit. qua de re Cujac. 7. *obs.* 37 & 13. *observ.* 37 Goth. Adde Ant. Fabr. 2. *conject. l. cit. circa fin.* Ant. 37 Si non extabunt, condicentur. *l.* 17. §. 2. *l.* 26. *ff. h. t.*

38 *Addicere* verbum est prætoris: ut & do, dico: Addicere bona, est collocare penes alium, eumque bonorum possessorem facere. 39 Addici dotis causa bona mariti muliori non debere, si relictis heredibus maritus decefferit. Si vero nullo relicto heredecefferit, tunc fecundum jus indemnitati mulieris, quantum fieri potest, consulendum. *Syn. Basil.* 29. *tit.* 1. *ex lib.* 28. *tit.* 11. *c.* 28. *ff.* & Harm. 8. §. 22. dixi de hoc casu ad *l.* 6. *ff. de bon. auct. jud. poss.* 40 *L.* 12. *ff. de rebus aut. jud.* 41 Dixi ad *l.* 22. *D.* 5. 42 *L.* 11. *ff. h. t. l.* 1. *supr. solut. matrim.* aliud futurum est, si nihil de electione convenit. *l. ult. ff. de pactis dotal.* 43 Lex Julia vetat fundum dotalem alienari. *l. notes.* 6. 15. *supr. de rei uxoriæ act.* 44 Alienatio. Hic verbo pro actu usus intelligitur, per quem dominium transfertur. *ut hoc.* adde *l.* 28. *l.* 67. *ff. de verb. sign.* quia continetur quoque testamentum. *l.* 8. §. 2. *supr. de secundis nupt.* 45 Id enim fit sponte & ad alienationem eo actu perveniur. *l.* 18. §. 2. *ff. de captiv. postl.* 46 Id fit necessario. Idem accidet in provocatione communi dividundo, quæ fit pupillarium rerum causa. *l.* 17. *l. de pred. minor. l.* 7. *ff. de reb. cor. qui sub tutela.* vide quæsum in hunc locum apud Cujac. 7. *obsero.* 23.

47 Per fcum divitiorem quidam fieri volusse hinc videtur, puta ut mares apud matrem, fœminæ apud uxorem alerentur. 48 In arbitrio judicis est, ut uxor apud patrem, an apud matrem liberi sint educandi, apud eum tamen esse debebunt semper cujus innocentia probata fuerit. *Novell.* 117. *cap.* 7. & apud matrem interdum fatius fuerit liberos educari quam apud patrem. *l.* 1. §. 3. *ff. de liber. exhibend.* vel apud fratrem. dixi ad *l.* 11. *supr. communia utriusque judicii.* De his vide plura apud Menochium *de arbitrar. judic. cap.* 168.

DOtis actione succedentes [1] mariti super eo, quod ei dotis nomine fuerat datum, convenire debes. Ingrediendi enim possessionem [2] rerum dotalium, heredibus mariti non consentientibus, sine [3] auctoritate competentis judicis, nullam [4] habes facultatem. S. Dat. 8. Kal. Novemb. CC. CONSS. 294.

De dote socero data.

10. Iidem AA. & CC. Epigono.

SI socero [5] filiæ tuæ dotem dedisti: licet in ejus positus potestate gener tuus rebus humanis exemptus sit: tamen non de peculio, sed in solidum a te, consentiente filia, conventum eum satisfacere oportet. S. 7. Id. Nov. *Heraclitæ*, CC. CONSS. 294.

De morte mariti.

11. Imp. HONORIUS & THEODOSIUS AA. Marciano P. P.

SI [6] constante matrimonio maritus fatali fuerit sorte consumptus: dos, quæ data dicitur, vel promissa, ex ejus uxoris facultatibus, ad [7] eandem revertatur: nihilque sibi ex hoc defuncti heres audeat vindicare, quod ad mulierem recurrere fecit obitus maritalis. Dat. Non. Decemb. *Ravennæ*, HONORIO VIII. & THEOD. III. AA. CONSS. 409.

Hic notatur in vet. lib. manuscr. Græcas constitutiones desiderari, quod etiam ex 28. *lib.* Βασιλ. *constat: cum vero earum sententia nondum sit nobis satis perspecta, nec etiam ordo, satius est expectare a Cujacio ipsorum quos habet* Βασιλικῶν *librorum editionem, ex quibus illæ, ut aliæ plures, quæ in hoc Codice desiunt, peti poterunt.*

TIT. XIX.

SI DOS CONSTANTE MATRIMONIO SOLUTA FUERIT.

Dos constante matrimonio non potest uxori restitui: restituta cum fructibus interim perceptis repetitur. Salic.

1. Imp. HONORIUS & THEODOS. AA. Mariniano P. P.

SI [8] constante matrimonio a marito [9] uxori dos [sine [10] causa legitima] refusa est (quod legibus stare non [11] potest, quia [12] donationis instar perspicitur obtinere) eadem uxore defuncta, ab ejus heredibus [13] cum [14] fructibus ex die refusæ dotis marito restituatur: ita ut proprietas ejusdem liberis ex eadem susceptis [competentes] alienari contra leges a marito non possit. Datum 5. Non. Novemb. HONOR. VIII. & THEOD. III. AA. CONSS. 409.

TIT. XX.

NE [15] FIDEJUSSORES [16] [VEL MANDATORES [17]] DOTIUM DENTUR [18].

Satisdatio pro dote conservanda non debet dari: & si est data, non tenet. Bald.

1. Imppp. GRAT. VALENT. & THEOD. AAA. Cynegio P. P.

SIve [19] ex jure [20], sive [ex] consuetudine lex proficiscitur, ut vir uxori fidejussorem servandæ dotis exhibeat: [tamen] eam jubemus aboleri. Datum 8. Nonas Septembr. EUCHERIO & SYAGRIO CONSS. 381.

2. Imp. JUSTINIANUS A. Juliano P. P.

GEnerali definitione constitutionem pristinam ampliantes, fancimus nullam esse satisdationem, vel mandatum pro dote exigendum, vel [21] a marito, vel a patre ejus, vel ab omnibus, qui dotem suscipiunt. Si [22] enim credendam [23] mulier sese, fuamque dotem patri mariti existimavit, quare fidejussor, vel alius intercessor exigitur, ut causa perfidiæ in connubio eorum generetur? Dat. 10. Kal. Aug. LAMPADIO & ORESTE VV. CC. CONSS. 530.

TIT. XXI.

RERUM [24] AMOTARUM [25].

Maritus convenitur actione de dote pro rebus amotis potest compensationem objicere. Salic.

1. Imp. ALEXAND. A. Polydeucæ.

COmpensationis [26] æquitatem jure postulas: non enim prius exolvi quod debere te constiterit, æquum est, quam petitioni mutuæ [27] responsum fuerit: eo magis quod ea te persequi dicis, quæ divortii causa amota quereris. Cum igitur apud competentem judicem ex stipulatu conveniaris: apud [28] eundem doce tui juris res ablatas esse. PP. Dat. 5. Kal. Decemb. ALEXANDRO A. III. & DIONE CONSS. 230.

Actio rerum amotarum non competit, nisi soluto matrimonio. Bald.

2. Impp. DIOCLETIANUS & MAXIMIANUS AA. & CC. Sereno.

DIvortii [29] causa rebus uxoris a marito [30] amotis, vel ab uxore mariti, rerum amotarum Edicto perpetuo permittitur [31] actio. Constante [32] etenim matrimonio neutri eorum neque pœnalis [33], neque [34] famosa actio competit, sed de damno [35] in factum datur actio. Dat. 5. Kal. Octob. ipsis AA. CONSS. 287.

Successores mulieris tenentur actione rerum amotarum, quatenus ad eos pervenit. Bald.

3. Iidem AA. & CC. Quartino.

DE rebus, quas divortii causa quondam uxorem tuam abstulisse proponis, rerum amotarum actione contra [36] successores ejus non in solidum, sed in quantum ad eos pervenit; quod si res extent [37], dominii vindicatione uti non prohiberis. Data 5. Non. Decemb. ipsis AA. CONSS.

TIT. XXII.

NE PRO DOTE MULIERIS BONA QUONDAM MARITI ADDICANTUR [38], ID EST, IN SOLUTUM DENTUR.

1. Impp. DIOCLET. & MAXIMIAN. AA. Apollinariæ.

UT uxori pro dote addicantur bona quondam mariti, jure prohibitum est. Sane si [39] nullo relicto successore non idoneus decessit: secundum juris formam [40], quatenus succellionis modus patitur, indemnitati tuæ consulere non prohiberis. Dat. 5. Non. Decemb. AA. CONSS.

TIT. XXIII.

DE FUNDO [41] DOTALI.

Ubi electio est reservata mulieri, fundus dotalis licet æstimatus non potest alienari. Salic.

1. Impp. SEVER. & ANTON. AA. Didiæ.

SI æstimata prædia in dotem data sunt, & convenit, *Ut electio* [42] *mulieri servetur*, nihilominus lex Julia [43] locum habet. Est autem *alienatio* [44], omnis actus, per quem dominium transfertur. PP. Dat. 12. Kal. Mart. ANTONINO A. IV. & BALBINO CONSS. 214.

Maritus non provocat ad divisionem fundi dotalis, sed provocatur. Bald.

2. Imp. GORDIANUS A. Domitiæ.

MAriti, qui fundum communem cum alio in dotem inæstimatum acceperunt, ad communi dividundo judicium provocare non possunt [45], licet ipsi possint provocari [46]. PP. 5. Non. Octob. GORDIANO, A. II. & POMPEIANO CONSS. 242.

TIT. XXIV.

DIVORTIO FACTO APUD QUEM LIBERI MORARI, VEL EDUCARI DEBEANT.

In arbitrio judicis est, apud quem alantur liberi facto divortio. Salic.

1. Impp. DIOCLET. & MAXIM. AA. & CC. Cælestinæ.

LIcet neque noftra, neque Divorum Parentum nostrorum ulla constitutione caveatur, ut per [47] sexum liberorum inter parentes divisio celebretur: competens tamen Judex æstimabit [48], utrum apud patrem, an apud matrem matrimonio separato filii morari, ac nutriri debeant. S. 8. Kal. Jul. *Veronæ*, CC. CONSS. 293.

In AUTHENT. ut liceat matri & aviæ. §. illud. col. 8. Tit. 18. al. 13. Novell. 117. cap. 7.

1 Dixi ad *l.* 3. *supr. de heredit. act.* 2 Soluto matrimonio, dominium rei dotalis revertitur ipso jure, non possessio. 3 Aliud erit, si præfidalis justus vel conventio accedit. *l.* 11. §. *de pign. action. l.* 5. *ff. de pign. & hypoth.* 4 *L. ff. de adquir. vel omitt. possess.* vide *l.* 6. §. 2. *ff. de re judicat.* 5 Competit de dote actio adversus focerum cui dos data est: competit, inquam, in solidum, non de peculio. *l.* 22. §. 12. *ff. h. t.* 6 *l.* 3. *C. Theod. de dot.* 7 Mortuo matito, dos ad uxorem revertitur.

8 Lex ultima superioris tituli, & lex istius tituli, partes duæ sunt unius ejusdemque constitutionis, ut constat ex *l.* 3. *C. Th. de dot.* Lex superioris tituli est de marito mortuo: hæc de uxore mortua. 9 Vel socero. *l.* 1. §. 9. *ff. de dote prælig.* 10 Causas legitimas v. in *Nov.* 22. *c.* 39. & *l.* 73. §. 1. *ff. de jure dot. l.* 20. *ff. solut. matrim. l.* 1. *l.* 8. §. 2. *ff. de dote præleat.* 12 Manente matrimonio, vir uxori donare non potest, non potest igitur matrimonio constante dotem eidem restituere. Talis enim restitutio, donationis instar obtinet. *Nov.* 22. *c.* 39. 13 Extraneis fcil. ut mulier hoc themate videatur extraneos heredes fecisse liberis relicta portione legitima. Cujac. *hic.* 14 Dos constante matrimonio restituta uxori, cum fuis fructibus restituenda est marito. *d. c.* 39.

15 Dotis fidejussorem, cum dotem accepit, maritus dare non cogitur, nisi, antequam sponsalia contrahrentur, id convenerit. adde *l. un. C. Theod. de fidejuss. dotium.* 16 Vide Cujac. 7. *obs. de fidejuss. dot.* adde *l.* 7. *ff. de except.* Hinc illud Macrobii, 1. *Saturn.* 6. Cum a Principe gentis Corneliæ Scipionum fpofalitia poscerentur, alinum cum pecuniæ onere produxit in forum, quali pro sponsoribus præfens pignus. 17 Mandator dotis dicitur cujus mandata uxor dat vito dotem. 18 Cur ita? vide *l.* 2. *D.* 5. 19 Fidejussorem dotis servandæ (ἐκὶ τῷ σώζεσθαι τὴν προῖκα) maritus dare non cogitur: etiamsi maxime lex, aut consuetudo id fieri permittat. *Syn. Basil.* 29. *tit.* 1. *ex lib.* 29. *tit.* 9. *c.* 2. Nulla est hujusmodi lex, aut consuetudo. *l.* 2. *l.* 3. *h. t.* Putat tamen Duarenus *tractatu de statu matrimonio, cap.* 4. fidejussorem datum obligari, & hoc titulo dandi fidejussoris necessitatem tantum remitti. Sunt & qui existimant, dotis servandæ fidejussorem non dari, *ut hic.* restituendæ tamen dotis fidejussorem utiliter dari: fed vide certiora apud Baldum Novellum *tractatu de dote, parte* 6. *provisgie* 21. & Campegium *tractatu de dote q.* 73. *ad* 83. 20 Sive ex lege. Pet. Faber *Semest.* 24. putat ita legendum esse. 21 Dotis fidejussor vel mandator neque a marito, neque ab ejus patre quidem, fœminæ apud uxorem alerentur. 48 In arbitrio judicis est, ut uxor apud patrem, an apud matrem liberi sint educandi, apud eum tamen esse debebunt semper cujus innocentia probata fuerit. *Novell.* 117. *cap.* 7. & apud matrem interdum fatius fuerit liberos educari quam apud patrem. *l.* 1. §. 3. *ff. de liber. exhibend.* vel apud fratrem. dixi ad *l.* 11. *supr. communia utriusque judicii.* De his vide plura apud Menochium *de arbitrar. judic. cap.* 168.

SI [1] *pater causam divortii præstiterit, apud matrem iid secundas nuptias non venientem liberi nutriantur patris expensis. Si vero contra, tunc apud patrem, matris locupletis expensis: nisi pater minus idoneus sit: tunc apud matrem locupletem nutriantur. Nam quemadmodum locupletes filii matrem alere cogantur egentem: ita justum decernimus, & a matre filios pasci.* † *Quod de matre, & filiis indigentibus dictum est, hoc quoque in omnibus ascendentibus, & descendentibus personis utriusque naturæ decernimus observari.*

TIT. XXV.

DE ALENDIS [2] LIBERIS, AC PARENTIBUS.

De alendis parentibus.

1. Imp. ANTONINUS PIUS A. Basso.

PArentum necessitatibus [3] liberos succurrere justum est. Sine die & consule.

2. Divi Fratres & AA. Celeri.

COmpetens judex a [4] filio te ali jubebit, si in ea facultate est, ut tibi alimenta præstare possit. Dat. Id. April. ipsis & CONSS. 162.

De alendis liberis.

3. Iidem AA. Titianæ.

SI competenti judici eum, quem [5] te ex Claudio enixam esse dicis, filium ejus esse probaveris, alimenta ei pro modo facultatum præberi jubebit. Idem, an apud eum educari debeat, æstimabit. P. P. 13. Kal. Mart. *Romæ*, RUSTICO & AQUILINO CONSS.

4. Impp. SEVER. & ANTON. AA. Sabino.

SI patrem tuum officio debito promeueris [6], paternam pietatem tibi non denegabit. Quod si sponte non fecerit, aditus [competens] judex alimenta [7] pro modo facultatum præstari tibi jubebit. Quod si patrem se negabit: quæstionem istam in primis idem judex examinabit. P. P. Non. Febr. LATERANO & RUFINO CONSS. 198.

TIT. XXVI.

DE CONCUBINIS [8].

Non licet marito concubinam habere, hoc dicit, & in hoc Imperator favet uxoribus. Salic.

1. Imp. CONSTANTINUS A. ad Populum.

NEmini [9] licentia concedatur, constante [10] matrimonio concubinam penes se habere. Dat. 18. Kal. Jul. CONSTANTINIS, patre & filio CONSS. 320. 321. aut 324.

TIT. XXVII.

DE NATURALIBUS [11] LIBERIS, ET MATRIBUS EORUM, ET EX QUIBUS CAUSIS JUSTI [12] EFFICIANTUR.

De his, qui dignitate præditi sunt.

1. Imp. CONSTANTINUS A. ad [13] Gregorium.

SEnatores [14] seu Præfectos [15], vel quos in civitatibus Duumvirilitas, vel Sacerdotii [16], id est Phœniciarchiæ [17] vel Syriarchiæ ornamenta condecorant; placet [18] maculam subire infamiæ & alienos a Romanis legibus fieri, si ex ancilla, vel ancillæ filia, vel liberta, vel libertæ filia, vel scenica [19], vel scenicæ filia, vel tabernaria, vel tabernariæ filia, vel humili, vel abjecta [persona,] vel lenonis, aut arenarii filia, vel quæ mercimoniis publice præfuit, susceptos filios in numero legitimorum habere voluerint, aut proprio judicio, aut nostri prærogativa reservari [20]: ita ut quicquid talibus liberis pater donaverit (seu illos legitimos seu naturales dixerit) totum retractum legitimæ soboli reddatur, aut fratri aut forori, aut patri, aut matri. † Sed & si uxori tali quodcunque datum quolibet genere fuerit, vel emptione collatum: etiam hoc retractum [21] redi præcipimus: ipsas etiam, quarum venenis [22] infelicantur animi perditorum ([si] quid queritur [23], vel commendatum dicitur, quod his reddendum est, quibus jussimus, aut [24] fisco nostro) tormentis [25] subjici jubemus. Sive itaque per ipsum donatum est, qui pater dicitur, vel per alium, sive per interpositam personam, sive ab eo empturn, vel ab alio, sive ipsorum [26] nomine comparatum: statim retractum reddatur, quibus jussimus: aut si non exstant, fisci juribus vindicetur. Quod si exstant, & in præsentia rerum constituti agere noluerint, pacto vel jurejurando [27] exclusi: totum sine mora fiscus invadat. Quibus tacentibus, & dissimulantibus ad defensionem fiscalem duorum mensium tempora limitentur: intra quæ si non retraxerint, vel propter retrahendum Rectorem provinciæ [non] interpellaverint; quicquid talibus filiis, vel uxoribus liberalitas [28] impura contulerit, fiscus noster invadat, donatas vel commendatas res sub pœna quadrupli severa quæstione perquirens. Dat. 12. Kal. August. *Carthagine*, NEPOTIANO & FACUNDO CONSS. 336.

In AUTHENT. ut lic. mat. & aviæ. §. quia vero legem. col. 8. tit. 18. al. 13. Novell. 117. cap. 4.

Sed novo jure hujusmodi mulieres cum omnibus hominibus contrahere nuptias possint, etiam cum præditis magnis dignitatibus, dum tamen dotalia instrumenta super hoc conficiantur ab illustribus. Reliqui vero citra eos, qui majoribus decorati sunt dignitatibus, solo adfectu nuptias contrahere possint, dum tamen liberæ sint, cum quibus licet nuptias celebrare.

Quantum naturalibus liberis, vel eorum genitrici relinqui possit.

2. Impp. ARCAD. & HONORIUS AA. Anthemio P. P.

MAtre, vel legitimis filiis, vel nepotibus, aut pronepotibus, cujuscunque sexus, uno pluribusve existentibus; bonorum suorum unam [29] tantum [30] unciam pater naturalibus filiis seu filiabus, eorumque genitrici: vel si sola sit concubina, femunciam [31] largiendi, vel relinquendi habeat potestatem. Quicquid vero ultra [32] modum concessum relictum sit, legitimis filiis, vel matri, vel cæteris successoribus jure reddatur. Dat. Id. Novemb. STILICHONE II. & ANTHEMIO CONSS. 403.

In AUTHENT. quib. mod. natu. eff. sui. §. ne igitur. col. 7. tit. 1. Novell. 89. cap. 12.

Nunc soli liberi naturales, & legitimi ad hunc modum coarctant: non etiam mater.

De legitimatione per oblationem curiæ.

3. Impp. THEOD. & VALENT. AA. ad Apollonium P. P.

SI quis [naturalem [33] duntaxat fœcunditatem sortiatur,] seu liber ipse, seu Curiæ sit nexibus obligatus: & tradendi filios naturales, vel omnes, vel quos quemve maluerit, ejus civitatis Curiæ [34], unde ipse oritur, & in solidum heredes scribendi liberam ei concedimus facultatem. † Quod si cui non ex urbe, sed [ex] vico vel possessione qualibet oriundo naturales liberi contigerint, cosque velit sub definitione prædictæ Curiæ splendore honestare, & hereditatis opibus [35] adjuvare, ejus civitatis adscribendi sunt ordini, sub qua visus ille ac possessio censetur [36]. † Quod si alteutram Regalium Civitatum patriam sortiatur [37], sit ei liberum susceptam ex inæquali [38] conjugio sobolem, cujuscunque civitatis decurionibus immiscere: dummodo civitas, quæ eligitur, totius provinciæ teneat principatum. Indignum enim est, ut qui sacratissimæ urbis ubere gloriatur, naturales suos non illustris ordine civitatis illuminet. † Et hoc five posterna definiat [voluntate,] sive donatione cujuslibet quantitatis in liberos naturales pater conferat. Et quod de subeunda forte curiali, seu testamento [39], seu actorum fide constituit, ita ratum esse, stabiliterque volumus observari, ut five abstinendo [ab] hereditatibus, five abdicando donationes naturales liberi curialem voluerint evitare fortunam, posteaque paternarum opum, vel in solidum, vel ex parte reperti fuerint possessores, licet eas [40] alienaverint, omnimodo ad conditionem, in qua pater eos amplificatis opibus esse voluit, etiam inviti cogantur accedere. † Sed & si filium [41] naturalem vel filias habuit, & eam vel eas curiali, vel curialibus civitatis, ex qua oriundus est vel sub qua vicus vel possessio, unde oritur, constitit, vel ejus civitatis, quæ [42] principatum totius provinciæ tenet, matrimonio [43] collocavit: hæc eadem in persona ejus, vel earum ad exemplum marium obtinebunt. Quid enim interest [44], utrum per filios, an per generos commoditatibus civitatum consulatur? & utrum novos [45] lex faciat curiales aut foveat, quos invenit? Dat. 16. Kal. Jan. *Constantinop.* EUDOXIO & DIOSCORO CONSS. 442.

4. Impp. LEO & ANTHEMIUS AA. Armasio P. P.

QUoniam desideria morientium [ex arbitrio viventium] non fine justa ratione colligimus: & is, qui naturalem filium habens, hortatibus legibus ultro ad instar legitimi filii municipalibus eum voluit aggregare muneribus, & donare patriæ principalem: manifestavit notumque fecit fine dubio professione certissima facultatum fuarum omnium elegisse se adfectione debita successorem: cum certe hujusmodi tratum fuerit, & princeps adjecerit, se id concedere non obstante lege. 21 De revocandis donationibus in concubinam factis. 22 Id est, illecebris. 23 Presumitur concubina res suas omnes adquisiviste ex bonis ejus cujus concubina est. Bald. Cremensis *singulari* 6. 24 Sputio quod aufertur, deficientibus quibusdam personis applicatur fisco. 25 Ut rerum explatarum quantitas adgnoscatur, concubina torqueri poterit. 26 De emptionibus factis a patre ipsarii nomine. 27 Injurandum mihi adversus leges poterit. *l. 7. §. 1. in fin. supr. de legitim.* 28 Liberalitas impura. 29 Qui liberos legitimos habet, non potest liberis naturalibus eorum, que matri una plus uncia relinquere, *ut hic.* Soli vero concubinæ, femunciam. Idem si solos parentes, nullos vero liberos legitimos habet, *ut hic.* Hodie, deducta portione parentibus aut liberis debita, legitimi liberi eorumque mater reliquum capere possunt. *Novell.* 87. si nullos liberos aut parentes habet olim semissem. *l. 8. h. t.* hodie assem. *Novell.* 89. cap. 12. §. 3. 30 Vide Socin. *reg.* 285. 31 Vide *Nov.* 89. cap. 12. *in fr. vers. & fundem.* 32 Relicta ultra modum revocantur. 33 Incidit videntur effe[fœ]tumpta (& perperam) ex Novell. Theodosii de bonis decurionum. vide Cujac ad *Novell.* 74. 34 Legitimantur liberi *curiæ oblatione*: hoc est, si curia a patre re ipsa oblati, aut ejus testamento curiæ destinati fuerint. *l. 9. in fin. infr. h. t. Nov.* 89. *cap.* 2. & 3. *Instit. de nupt. in fin.* Offerebantur autem Curiæ civitatis, teste populo vel aditis intervenientibus. 35 Interest reipublicæ, fubditos effe locupletes 36 Cafum poffeffio reave civilis probatur aliojus effe territorii per folutionem cenfus. *Baldus.* adde *Novell.* 89. *cap.* 2. §. 2. *l.* 4. §. 2. *ff. de cenfibus.* 37 Probari folutione cenfus cafirum vel villam alicujus effe territorii hinc colligit Baldus. 38 Concubinatus licite conftituendo. *l. 5. in fin. infr. ad SC. Orfitian.* quin conjugium eft, fed inæquale, *ut hic.* inde concubina ἑρωμένη Zonaræ dicitur: uxorem imitatur. *Julian. de Novell.* 18. c. 5. & 11. nec fuperiuci poteft. *l. unic. fupr. tit. prox.* tenetur quoque lege Julia de adulteriis. *l.* 13. *ff. ad leg. Jul. de adulteriis.* eft & quafi novercæ, ejusque conjunctio liberis concubinarii non permiffa. *l.* 4. *fupr. de nupt.* 39 Teftamento curiæ filio deftinare pater poteft. 40 Præfumitur fraus ex poftremi perfonam. 41 Legitimantur filia naturalis, fi a patre viro curiali electeur vel deftinetur uxor. 42 Metropolis dicitur quæ principatum totius provinciæ tenet. *l.* 4. 9. *ff. de ff. præsid.* 43 *Nov.* 89. c. 2. §. 3. §. 13. *Inftit. de nupt.* 44 Generi nobis funt liberorum loco; ut & fœceri parentum. 45 Civibus novis non minus favendum quam antiquis civibus.

perſonis

1 Adde *Novellam* 98. *c.* 2.
2 Dixi ad *lib.* 25. *D.* 3. *de agnoſc. & alend. liber.* 3 Alimentis. *l.* 2. *C. h. t.* 8. §. 5. *J. de bonis que liber. l.* 5. *J. de patria potestat.* Eft enim iniquiſſimum patrem indigere, cum filius ſit in facultatibus. *l.* 5. §. 13. *ff. h. t. l.* 8. §. 4. *ff. de tutel. & rationib. diſtrah.* Non cogitur tamen filius ex alienum patris diſſolvere. *l.* 5. §. 16. *ff. h. t. l.* 2. *l.* 4. §. 2. *de filiis pro patre.* etiamſi pro patre in carcerem conjecto fidejuſſionem negare impune non poſſit. *Nov.* 115. *c.* 3. §. 8. An manera nuptialis parentibus pupilli tutores poſſint mittere, vide *l.* 12. §. 3. *ff. de admin. & peric. tut. l.* 1. §. 5. *ff. de tut. & rat.* adde Forcat. 4 *l.* 1. *fupr. h. t.* 5 Uxor agere poteſt adverſus maritum pro alimentis communi filio præſtandis. 6 Pater tenetur alere filium non ingratum. 7 Liberi a parentibus alendi. *l. un.* §. 5. *verſ. ſiſcat. fupr. de rei uxor. act. l.* 8. §. 5. *infr. de bon. que lib.* 8 Dixi ad *lib.* 25. *D.* 7. 9 Hujus conſtitutionis meminit Sozomenus 1. *hiſtor.* & Martianus *Novell.* 2. *tit.* 4. *de matrimoniis Senatorum.* 10 Concubinatus jure civili licita fuit conſuetudo, *ut hic*, & l. 5. *in fin.* 3. *adSC. Orfitian. & ff. de concubin. & l.* 3. *de nat. lib.* non tamen conſtante matrimonio, id eſt, eo tempore quo quis uxorem habet. *l. ult. in fin. J. commun. de ſucceſſion. de mjuumiſſ.* Paul. 2. *ſent.* 20. *& Novell.* 18. *cap.* 5. *verſ. ſi autem. Novell.* 89. *cap.* 12. §. *c. l. ult. in fin. ff. de divort. & repud. l.* 121. §. 1. *ff. de verb. oblig.* multo minus quas uxores uno tempore habere licet. *l.* 7. *fupr. de Judaic. l.* 2. *fupr. de inceſtis. Leo Novell.* 91 Conſtantinus Porphyrogeneta apud Harmen. 4. *tit.* 7. *in fin.* præcipius agit: Concubinatum enim penitus damnat & vetat. Quæ cum eo conjunctis, qui uxorem habet, pellex dicitur. vide *l.* 144. *ff. de verbor. ſign. De concubinis* vide Cujac. 5. *obſ.* 6.

11 Ἴδιοι κληδονῦχοι. 28. *Ecl.* 4. Naturales liberi dicuntur nati ex concubinis. 12 Dixi ad *Novell.* 74. 89. vide 4. *C. Theod.* 6. *Fupon.* 3. *natur. C. cap. de legitimatione.* 13 *Nov.* 89. *c.* 15. *verſ. unde.* 14 Id temilium ſenatoribus *Novell.* 117. *capit.* 4. *Duodn. proxim.* 15 Perfectiſſimos *Hal.* quam lectionem probat Antonius Auguſtinus *lib. ad Modeſtin.* & Cujacius ad 13. *Ulpian.* & ita extat in Novella quadam Martiani, *de matrimoniis ſenatorum.* Perfectiſſimos Græci ἐμπεπυρωμένους. 16 Sacerdotium hæc Gentilium Phœniciarchiæ & Syriarchiæ obſerva, de quibus alibi diximus. 17 Dixi ad *l. unic. J. de offic. Comit. Orient. Nov.* 89. *c. ult.* & adde *l.* 6. 8. 14. *ff. de excuſ. tut. l.* 8. *ff. de vacat. muner.* 18 Quod de Syriarchis & Phœniciarchis dixit ſuperius, poſtea diſſiluit Juſtiniano *Novell.* 89. *c. ult.* 19 *l.* 7. *in fin.* 3. *de inoffi.* & *inoffi.* 20 Reſcripto jus non conferitur ſpurios inſtituendi, niſi forte jus id impetraverit, & ſententia ſecuta ſit. *l. ult. C. de natur. liber.* 21 Dixi ad *l. ult. C. de revocand. donat.* 22 Ut *l. ult. C. de repud.* 23 Ut *l. ult. C. de ſpect.* 24 Ut *l. ult. C. de bon. vacant.* 25 Ut *l. ult. C. de quæſt.* 26 Ut *l. ult. C. de bon. quæ liber.* 27 Ut *l. ult. C. de rei vindic.*

De naturalibus liberis, & matribus eorum &c. 223

perſonis adeo ſacratiſſima conſtitutione ſubventum ſit, ut nec [1] renunciandi eis, aut alienandi, vel repudiandi paternas hereditates aut donationes in fraudem Curiæ concedatur facultas: ſed muneribus patriæ ſuſceptis, patrimonia ſubire cogantur: nullam e diverſo calumniantium vocem penitus patiemur admitti: ſed ipſum Philocalum, & paternorum bonorum omnium ab inteſtato heredem, & noſtræ [2] civitatis curiæ principalem injuncta, vel injungenda ſibi munera ſubire, ex eoque genitos, vel naſcituros filios ſimiliter paternæ conditioni ſubjacere præcipimus. Et hujusmodi formam in omnibus cauſis, quæ ſimiliter in quocunque civitatis ordine curiaque contigerint, in poſterum decernimus obſervari. Dat. Kal. Jan. *Conſtantinop.* JORDANE & SEVERO CONSS. 470.

De legitimatione per ſubſequens matrimonium.

5. Imp. ZENO A. Sebaſtiano P. P.

DIvi Conſtantini (qui veneranda Chriſtianorum fide Romanum munivit [3] imperium) ſuper ingenuis concubinis ducendis uxoribus, filiis quinetiam ex iisdem, vel ante matrimonium, vel poſtea progenitis, ſuis ac legitimis habendis, ſacratiſſimam conſtitutionem renovantes [4], jubemus eos, qui ante hanc legem ingenuarum mulierum nuptiis minime intercedentibus, electo contubernio, cujuslibet ſexus filios procreaverint: quibus nulla videlicet uxor eſt, nulla ex juſto matrimonio legitima proles ſuſcepta: ſi voluerint [5] eas uxores ducere, quæ antea fuerant concubinæ: tam conjugium legitimum cum hujusmodi mulieribus ingenuis (ut dictum eſt) poſſe contrahere, quam filios utriusque ſexus ex earundem mulierum priore contubernio procreatos, mox poſtquam nuptiæ cum matribus eorum fuerint celebratæ, ſuos patri, & in poteſtate fieri: & cum his, qui poſtea ex eadem matrimonio ſuſcepti fuerint, vel ſolos (ſi nullus alius deinde [matrimonii tempore ſuper dotibus vel ante nuptias donationis rebus ſubſecuta fuerint, etiam [6] ad ipſorum perſonas pertinentibus: ut una cum fratribus ſuis poſtea ex eisdem parentibus forte progenitis, aut ſoli (ſi nullus alius lit procreatus) dotis & ante nuptias donationis pro tenore legum, nec minus pactorum emolumenta percipiant. † Hi vero, qui tempore hujus ſacratiſſimæ juſſionis necdum prolem aliquam ex ingenuarum concubinarum conſortio mercuerint, minime hujus legis beneficio perfruantur: cum liceat eædem mulieres ſibi prius jure matrimonii copulare, non extantibus legitimis liberis, aut uxoribus, & legitimos filios (utpote nuptiis præcedentibus) procreare: nec audeant quos ex ingenua concubina dilato poſt hanc legem matrimonio naſci voluerint, ut ſpuriis [7] præcedentibus] procreare: nec audeant quos ex ingenua concubina dilato poſt hanc legem matrimonio naſci voluerint, ut ſpuriis præcedentibus] ſuccedant, ut matri inter eos virilis portio (*ſi ſuperet*) detur. Hujusmodi enim naturales filios paſci boni viri arbitrio eſt neceſſe: *ſive legitimi extant, & ſuccedunt: ſive conjuge vivæ qualibet alii* [22] *ſint heredes. Hi ergo & parentibus parem* [23] *præſtent, ſi opus ſit, pietatem. Sed qui ex damnato* [24] *ſunt coitu, omni prorſus beneficio ſecludantur.*

De legitimatis per oblationem curiæ.

9. Idem A. Mennæ P. P.

COmmunium rerum eſſe utilitatem recte judicantes, lucidis & omni ambiguitate ſegregatis legibus uti noſtro ſubjectos imperio, ad præſentem functionem venimus: per quam omni dubitatione amputata, quæ usque adhuc obtinebat, certiſſimum facimus, ut quoties naturales filii curiali [25] fortunæ patriæ ſui genitoris adſignantur, vel adhuc vivente patre vel poſt ejus obitum, pro diſpoſitione teſtamenti ab eo conditi; & eo modo legitima jura in paterna ſucceſſione adipiſcantur, [ut] (quod recte fieri minime dubium eſt) licet illuſtrem dignitatem, ex qua curialis fortunæ liberatio competere non poteſt, naturales filii antea meruerint: ne permittatur eis contra ſubſtantiam ab eodem naturali patre deſcendentium [26], vel aſcendentium [27], vel ex latere agnationis, vel cognationis jure eidem patri conjunctorum (licet ipſi legitimi ſucceſſores eidem naturali patri per memoratam fortunam effectuantur) aliquod jus ſibi vindicare. † Quod & in his locum habebit, qui jam a naturali patre curiali conditioni traditi, & adhuc ſuperſtites ſunt: eodem ſcilicet modo nec illis contra ſubſtantiam ejusdem naturalis filii, vel ex eo deſcendentium [vel [28] aſcendentium,] vel a latere conjunctorum, aliquod ſibi jus vindicare valentibus. Sed ſi quidem iſte naturalis filius, ſive poſtquam legitimus ſucceſſor patri effectus ſit, ſive in antecedente tempore, filios ex legitimo matrimonio, vel alios deſcendentes liberos habeat: eos modis omnibus ad ejus ſucceſſionem, ſine teſtamento morientis vocari, nec curiæ locum eſſe præterquam ſi quarta portio bonorum ejus eidem curiæ debeatur, eo quod nullus forte ex mortui liberis curialia munera peragere cogitur: filio videlicet obſervando, ut hi, quoſ [ſite] naturalis filius, poſtequam [29] fortunæ curiali datus eſt, procreaverit, & decuriones ſine dubio ſint, & curialia peragere munia compellantur.

§. 1. Si vero *ſine liberis* cujuscunque gradus inteſtatus deceſſerit:

1 Acceptans vel admittens onus, commodum & connexum admittere intelligitur. Imo hoc nudo cafu emolumentum repudiare non poteſt: hoc eſt, filius patris deſtinatione decurio factus, hereditatem ea conditione relictam repudiare non poteſt. *l. 3. §. 1. ff. de decurion.* 2 Beltrr, ita legitur *Novell.* 89. *cap.* 2. §. 1. 3 Ab. minuit, que lectio, velut falſa reprimur a Cuiacio & ita eſt: Conſtantinus Chriſtiana fide Romanum imperium munivit. 4 Renovatur lex Conſtantini per Zenonem. 5 Legitimi & iſti ſunt, nati in concubinatu ex ingenua mulicre, concubinatu in matrimonium converſo. *l.* 6. *J. h. t. Inſtit. de nupt. in fin. Novell.* 12. *cap.* 4. *Novell.* 74. *cap.* 1. *Novell.* 89. c. 8. 6 Donatio primo filio natituro ex tali matrimonio facta, valet, *ut hic*: & *l.* 24. *facit l.* 9. *ff. de operis libert. l.* 23. *ff. de pact. Balduus.* Imo non valet: quia perſonæ non exiſtenti donari videtur: & in non ablimili caſu ſtatuebat fine perſona conſtituti non poteſt: ut hinc ejqui videatur, donationem ſine perſona eſſe non poſſe. *l.* 26. *ff. de fideicom. ſervorum.* vide Guidonem Papæ *deciſ.* 267. 7 Cujus ſit mentio *l.* 7. *J. h.* 8 Hæc lege permiſſum eſt naturales liberos aurogando ſuos & legitimos facere, ſed huic conſtitutioni derogat *l.* 7. *J. h. t. Novell.* 89. *cap.* 11. *in fin.* videtur tamen quaſi reduci Julia de adulteriis. *l.* 13. *ff. ad leg. Jul. de adulteriis.* eſt & quaſi novercæ, ejusque conjunctio liberis concubinarii non permiſſa. *l.* 4. *fupr. de nupt.* 9 Anatolio. 10 Id eſt, *l.* 6. *J. h. t.* 11 Abrogatur *l.* 6. *J. h. t.* 12 Lex Anaſtaſii in futurum abrogatur. *Novell.* 89. *cap.* 7. 13 Uncumque in præteritum legi Anaſtaſii indulgeatur jus naturales liberos adoptandi, naturalium tamen nomine non intelligantur nati ex adulterio & inceſtuoſo conjugio. 14 *l.* 6. *ff. de decurionibus.* 15 *Novel.* 89. *c.* 7. *c.* 12. *in fin.* 16 Injuſtis deſideriis venia denegatur. 17 Vide tamen que dixi ad *Novell.* 117. *c.* 2. 18 Elegitimi præſidia non ſunt querenda: nec vitiis juvanda. 19 *Cap.* 39. *de reg. jur. in* 6. 20 Dixi ad *l.* 2. *J. h. t.* 21 Dotes naturalium filiarum ex iis patentur in legitimam: adde *l. uxorem.* 41. §. *pater. ff. de leg.* 2. 22 Alimenta liberis naturalibus debentur non modo a patre, ejusve heredibus legitimis aut legitimatis, ſed etiam a patris naturalis ſucceſſoribus ſin heredibus: & quidem ex bonis ipſius teſtatoris. adde *c. cum habeat.* 5. *extra. de eo, qui duxit in matrim. quam pol. per adult.* 23 Pater & filius pari jure tenentur in permiſſionibus & prohibitionibus; ut quemadmodum pater ſpurium filium non inſtituit, ita nec parenti filius. 24 Alimenta jure civili non debentur liberis ex damnato coitu procreatis. adde *auth. ex complexu. ſupr. de inceſtis & inutilg.* 25 *Nov.* 89. *c.* 2. *c.* 3. *c.* 4. 26 Legitimati per matrimonium liberi juſtis conſanguinei ſunt, at non ii, qui per oblationem tantum. Cur ita? legitimi ſunt, *ut hic. & Nov.* 89. Illi omni cognitioni omnibusque cognatis legitimi ſunt: hi legitimanti tantum, non aliis cognatis: ſed naturalium ſuccedunt. Cur? Prior legitimatio naturam imitatur, at non poſterior: unde notat Bart. ſtatuto civitatis legitimatum non haberi pro legitimato in bonis extra territorium poſitis. Cujus differentiæ vis hæc eſt: ut priore caſu legitimatus, legitimis fratribus ſuccedat, non poſteriore caſu. Quid ſi quis legitimatus eſt Principis rescripto? extra territorium quoque civitatis legitimatus cenſetur. Cur? propter ſummam Principis poteſtatem ſive perſonas ipſas ſpectes, ſive res: hoc eſt legitimatus habebitur omnibus patris cognatis, & extra territorium quoque ſuæ civitatis: ut per Principem legitimatio ea parte, legitimationem quæ matrimonio fit, imitetur: & eam ſuperet quæ fit tantum per curiæ oblationem: cauſam ſi queſieveris, hæc adferri poterit, quod poteſtas Principis non in unius civitatis tantum præterirent, ſed in totius Principatus ſuum ſit & extenſum. 27 Hæc verba delenda eſſe Cujac. monet 17. *obſ. ſero.* 6. eſt enim iniquum & falſum, patrem naturalem non ſuccedere aſcendentibus naturalibus: hoc eſt patri ſuo vel proavo. 29 Hoc jure patre facto curiali, liberi poſtea ſuſcepti, ſunt curiales: ante ſuſcepti non ſunt. hodie etiam ante ſuſcepti curiales ſunt. *Nov.* 101. *c.* 4.